

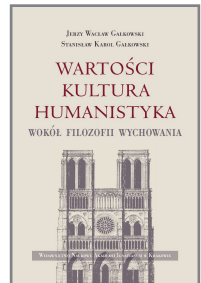
Małgorzata Manado

Wokół katedry — wychowanie w świecie ufundowanym przez wartości, kulturę i humanistykę

Around the Cathedral: Education in a World
Founded by Values, Culture and the Humanities

Jerzy Waław Gałkowski, Stanisław Karol Gałkowski,
*Wartości – kultura – humanistyka. Wokół filozofii
wychowania*, Wydawnictwo Naukowe Akademii
Ignatianum, Kraków 2019, ss. 132

W książce Jerzego Waława oraz Stanisława Karola Gałkowskich od początku rozważań ujmuje wielopłaszczyznowość ujęcia tematu oraz dążenie do opisanego świata nie tylko przez pryzmat filozofii, którą obojwaj Autorzy uznają za królową nauk, lecz również za pomocą innych kluczy interpretacyjnych. Ojciec i syn – reprezentujący dwa pokolenia uczonych – przyglądają się współczesnemu światu, zarówno przez pryzmat klasycznych wartości, jak i procesów, które w niezwykłym tempie powodują przemianę owego świata. Owo podglądanie świata – z podkreśleniem wiodącej roli filozofii – dokonuje się z towarzyszeniem innych nauk: psychologii, socjologii, historii, kultury, literatury, biologii, prawa. Czegoż szukają w tej intensywnej sesji pisarskiej ojciec i syn? Starszy, z pokolenia lat trzydziestych ubiegłego wieku, którego dzieciństwo naznaczyła wojna, a młodość totalitaryzmem. Dla młodszego doświadczeniem



SPI Vol. 26, 2023/3
e-ISSN 2450-5366

Reviews

Recenzje

pokoleniowym był stan wojenny i transformacja ustrojowa w kraju, w którym przyszło mu dojrzewać i rozpoczynać dorosłe życie. Czego wspólnie szukają ojciec i syn, służący jednej sprawie, przyjmujący te same wartości, lecz mający tak różne doświadczenia?

Chodzi w tym szukaniu o sprawy fundamentalne, ponadczasowe i uniwersalne, a właściwie chodzi o jedną sprawę: chodzi o człowieka. Człowieka, który od zawsze był w refleksji naukowej przedmiotem analizy, opisu, badania, i twórczości; człowieka, którego kondycja, istnienie w świecie, w jego relacjach do świata, do innego człowieka, a wreszcie do samego siebie – nieustannie frapuje, zdumiewa, napawa nadzieją i lękiem.

Wychowanie człowieka pozostaje troską obu Autorów. Wychowanie rozumiane jako proces świadomy i celowy, którego intencją jest wielowymiarowe ukształtowanie człowieka, musi się odbywać w oparciu o wartości, w które wierzy oraz które stawia za fundament tego procesu sam wychowawca. Wychowanie zatem – będąc przedmiotem pedagogiki – nie odbywa się w próżni, lecz opiera się na fundamencie kategorii przywoływanych przez Autorów: wartości, kultury, humanistyki. Wychodząc z tradycji filozoficznej, lecz się na niej nie zatrzymując i nie kończąc, Autorzy rekomendują czytelnikowi świat wartości, świat kultury, świat humanistyki jako niezbędne fundamenty procesu wychowania młodego człowieka we współczesnym świecie (Gałkowski, Gałkowski 2019: 11).

Głównym problemem badawczym, jaki podejmują Autorzy, jest zatem wychowanie. W części pierwszej ów problem szeroko analizują za pomocą metody filozoficznej. Centralnym punktem odniesienia stają się autorytety moralne, filozoficzne i naukowe, takie jak Karol Wojtyła czy o. Jacek Woroniecki OP. Reflektują nad problematyką szeroko pojętej odpowiedzialności, wartości czynu ludzkiego czy kategorią sumienia. Kontynuację tych rozważań znajdujemy w drugiej części książki. Fascynacja tematem kultury odzwierciedla się w jej odkrywaniu i aktualizowaniu poprzez przyjęcie postawy aktywnego, zaangażowanego odbiorcy i uczestnika (Gałkowski, Gałkowski 2019: 53). Autorzy zdecydowanie opowiadają się za potrzebą definiowania tzw. kanonu kultury i wprowadzania go do edukacji jako podstawowego narzędzia kształtowania młodych ludzi. Część zatytułowana: „Humanistyka – powrót do klasycznej paidei” Autorzy rozpoczynają od wywodów lingwistycznych, zestawiając

termin *paideia z humanitas*. Utrwalają przekonanie, że każde pokolenie musi niejako na nowo rozpoczynać wysiłek wychowania oraz samowychowania. Tego rodzaju optyka wydaje się być pesymistyczna. Tym, co jest pomocne – według Autorów – to dwa uniwersalne narzędzia: filozofia, tu rozumiana i definiowana jako „praca nad sobą” (Gałkowski, Gałkowski 2019: 93) oraz baśnie, które poprzez bogactwo symboli, archetypów i wzorców zachowań stają się dla dziecka skarbnicą wiedzy o życiu i człowieku. Rozdział zatytułowany „Humanistyka i nauczanie” utwierdza czytelnika w konieczności edukacji humanistycznej. Autorzy opisują funkcję i rolę humanistyki. Ostatnim akcentem trzeciej części książki jest dosyć pesymistyczna wizja humanistyki w dobie internetu. Konsekwencją rozpadu starego świata, a także analogowej percepcji tego świata przez człowieka, jest świat współczesny, tzw. płynna nowoczesność, w której wszystko płynie, wszystko jest relatywne (także wartości) i nie ma żadnych obiektywnych, obowiązujących reguł rządzących światem. Człowiek przyjmuje rolę biernego konsumenta dóbr, lecz także kultury (Bauman 2006). To „świat pełen tzw. Piotrusiów Panów, którzy nie chcą dorosnąć. Pomimo Internetu, telewizji, dodatkowych zajęć, samotność dziecka (a także każdego człowieka – przyp. M.M.) wydaje się coraz powszechniejsza” (Chrobak, Wądolny-Tatar 2016).

Z pewnością nieprzypadkowe jest, że na okładce książki Gałkowskich widnieje wizerunek zachodniej fasady archikatedry Notre Dame w Paryżu. Wzniesiona na wyspie na Sekwanie, budowana prawie dwa wieki, jest nie tylko zabytkiem architektury, spuścizną światowego dziedzictwa kulturowego, lecz także wielkim symbolem europejskiej kultury i wartości. Budowla, imponująca wielkością oraz harmonią, wznosi się ku niebu, zgodnie z gotyckimi zasadami średniowiecznej architektury. Kompozycja katedry oparta na kwadracie i okręgu odsyła nas do symboliki teologicznej, boskiej, kosmicznej. Okrąg jako idealna figura, z wewnętrzną dynamiką stałej Pi, jako matematycznym wzorcem doskonałości świata, jest podstawą katedry, jej źródłem i siłą. Katedra, która jest wynikiem pracy umysłu oraz rąk genialnych twórców tamtego czasu – według symboliki czasów średniowiecza – jest przede wszystkim odzwierciedleniem porządku boskiego, kosmicznego, utrwalonego w kamieniu. Zbigniew Herbert w korespondencji do Czesława Miłosza pisał: „[...] katedra, którą obchodzę z wszystkich stron: zupełnie nie mogę sobie dać z nią rady.

Sam rozumiesz, że oczy mi wyłażą i tylko w nocy wracają na swoje miejsce i to nie zawsze” (Toruńczyk 2006). Dla Herberta katedra jest symbolem niewyraźnego piękna i wartości. Jego powolne „obchodzenie katedry ze wszystkich stron”, rozpoznawanie na drodze dedukcji lub indukcji, metaforyczna próba jej opisu – wszystko to pozostawia poetę w stanie zachwyty, ale i bezradności. Podobnie i nasi Autorzy – obchodzą katedrę wartości i kultury ze wszystkich stron, poczynając od strony filozoficznej, podejmując próbę opisu zjawiska. Czy współdzielą odczucia Herberta? Chciałoby się rzec: jest i zachwyt nad światem wartości, jest i wyłaniająca się pod koniec tekstu osobliwa bezradność wobec globalnego świata płynnej nowoczesności. „Mnie jednak interesuje w tej pocztówce coś innego: zapis doświadczenia bezradności. Katedrę obchodzę ze wszystkich stron i nie mogę sobie dać z nią rady – powiada Herbert. Słowa mówiące o intensywności katedry jako przedmiotu percepcji są chyba czymś więcej niż tylko powieleniem podróźopisarskiego toposu «oszołomienia». Być może dochodzi w nich do głosu poczucie rzeczywistego problemu, jakim staje się dla Herberta orvietanśka *il duomo*. Katedra jest problemem, to znaczy – wyzwaniem. Siła jej istnienia domaga się od podróżnika jakiegos rodzaju reakcji” (Antoniuk 2017: 173).

Patrząc na okładkę opisywanej publikacji, trudno pozbyć się wrażenia, że katedra jest historycznym i artystycznym kontekstem, którego nie można przeoczyć, nie można pominąć. Uważny czytelnik wychwyci zbieżność datacyjną roku 2019, który jest rokiem wydania omawianej książki, z rokiem, w którym paryska Notre Dame na oczach całego świata płonie przez kilkanaście godzin w pożarze powodującym nieodwracalne straty. Pożar paryskiej katedry oraz pożar klasycznych wartości, kultury i humanistyki dzieje się na naszych oczach. Dwugłos profesorów Gałkowskich jest próbą opisu owego zjawiska, wskazania ogólnych jego przyczyn, a może również delikatną próbą podpowiedzenia rozwiązań.

Bibliografia

- Antoniuk M. (2017). „*Katedra, którą obchodzę ze wszystkich stron...*”. *Pisanie eseju „Il Duomo”*, [w:] *Pracownia Herberta: Studia nad procesem tekstotwórczym*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 173–183, <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/47354/>

- antoniuk_katedra_ktora_obchodze_ze_wszystkich_stron_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 20.06.2023].
- Bauman Z. (2006). *Płynna nowoczesność*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Chrobak M., Wądołny-Tatar K. (red.) (2016). *Światy dzieciństwa. Infantyli-
zacja w literaturze i kulturze*. Kraków: Universitas.
- Franaszek A. (2020). *Zmagania ze światem*, [https://fundacjaherberta.com/
zbigniew-herbert/tworczosc/eseje/zmagania-ze-swiatem/](https://fundacjaherberta.com/zbigniew-herbert/tworczosc/eseje/zmagania-ze-swiatem/) [dostęp:
20.06.2023].
- Gałkowski J.W., Gałkowski S.K. (2019). *Wartości – kultura – humanistyka.
Wokół filozofii wychowania*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii
Ignatianum w Krakowie.
- Toruńczyk B. (red.) (2006). Z. Herbert, C. Miłosz, *Korespondencja*, Warsza-
wa: Fundacja Zeszytów Literackich.

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Małgorzata Manado

e-mail: malgorzata.manado@gmail.com